καφὲ ἀπὸ τὰ χρυσοποίκιλτα τάσσια ποὺ μᾶς ἔφεραν τρεῖς ἄγριοι ὑπηρέτες, ὡπλισμένοι ὥς τὰ δόντια, ἄρχισε νὰ μοῦ διηγεῖται τὴν ἱστορία της.

— Ὁ Ἀλῆς ὁ Τεπελενλῆς, γυιὸς τοῦ Βελῆ, ποὺ ἦταν κι' αὐτὸς γυιὸς τοῦ Μουχτάρ, γεννήθηκε στὰ 1740. Ἤταν ἑξδομήντα ὀχτὼ χρονῶν, ὅταν γεννήθηκα ἐγώ... Δὲν πιστεύω ν' ἀγνοῆτε ὅτι ὁ Ἀλῆς ὁ Τεπελενλῆς καταγόταν ἀπὸ μιὰ ἔνδοξη οἰκογένεια, τῆς ὁποίας γενάρχης ἦταν ὁ Ἰσσὰ - πασσᾶς, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Κούδρων ἱππέων τοῦ Μεγάλου Σουλτάνου Βαγιαζήτ.

Θεώρησα εὐγενικὸ νὰ τῆς πῶ ὅτι πράγματι ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ λεπτομέρεια μοῦ ἦταν γνωστή.

Τότε ἐκείνη ἐξακολούθησε :

— Ὁ πατέρας μου, ἦταν ἕνας φιλόδοξος καὶ τολμηρὸς πολιτικός, ὀνειρεύτηκε, πολὺ πρὶν ἀπὸ τοὺς διπλωμάτες τοῦ 1825, τὴ σύστασι ἑλευθέρου Ἑλληνικοῦ βασιλείου. Φιλοδοξοῦσε νὰ γίνῃ ἡγεμὼν τοῦ νέου αὐτοῦ Κράτους. Τὸ σχέδιό του αὐτὸ ἐξηγεῖ τὴ διφορούμενη στάσι του ἀπέναντι τῶν Σουλτάνων καὶ τὴ μεγάλη ἀφοσίωσι ποὺ τοῦ ἔδειχναν οἱ Ἕλληνες. Γιὰ ν' ἀπαρνηθῆ τὸν ἰσλαμισμό, ὅταν θάρχόταν ἡ ὥρα ἐκείνη, προσεποιεῖτο τὸν ἄθεο. Οἱ ὑπήκοοί του ὅμως ἤξεραν πὼς εἶχε γίνει χριστιανός. Μονάχα Ἕλληνες ἦσαν οἱ σύμβουλοί του. Ὁ πιὸ πιστός του φίλος ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος Μπότσαρης, ὁ πιὸ ἀφοσιωμένος του ὑπηρέτης ὁ Νοῦτσος. Ἔκανε δικό του στράτευμα συγκεντρώνοντας ὅλους τοὺς ἀρματολοὺς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ρούμελης.....

»Ὅταν ὁ Μαυροβουνιώτης Στέφανος Πίκολλο, ἐπαναστάτησε κατὰ τῆς Τουρκίας, ὁ Ἀλῆς, ἀντὶ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασι, σύμφωνα μὲ τὶς διαταγὲς ποὺ εἶχε ἀπὸ τὴν Πύλη, τὴν ἄφησε σκοπίμως νὰ ἐπεκταθῆ.....

»Τὰ ἐγκλήματα γιὰ τὰ ὁποῖα κατηγοροῦν τὸν πατέρα μου, τὰ ἔκανε σκοπίμως, θέλοντας νὰ ἐξασθενήσῃ τὴ δύναμι τῶν Τούρκων καὶ νὰ ἐνισχυθῆ αὐτός.....

»Καταδίκασε σὲ θάνατο τὸν πεθερό του, τὸν Καπετὰν Τίγρη, γιατὶ αὐτὸς ἦταν ἄνθρωπος σκληρὸς καὶ ἤθελε νὰ ἐπιβάλη τὸ νόμο τοῦ Μοάμεθ στοὺς Ἕλληνες. Μαχαίρωσε τὸν κοινιάδο του, τὸν ἄντρα τῆς θειᾶς μου Χαϊνίτσας γιατὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἦταν ἐν' ἀτρόμητο παλληκάρι καὶ μουσουλμάνος φανατικός. Διάταξε τὴ σφαγὴ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Γορδικίου καὶ χόρεψε ὁ ἴδιος τὸν πυρρίχειο ἀπάνω στὰ ἐρείπιά του, γιατὶ τὸ χωριὸ αὐτὸ τὸ κατοικοῦσαν ὅλο οἱ πιὸ ἄγριοι καὶ πιὸ ἀδιάλλακτοι Τοῦρκοι... Ποιοὶ ἦσαν ἄλλωστε οἱ δήμοι τοῦ πατέρα μου; Οἱ ἀρματολοὶ οἱ Ἕλληνες, δηλαδή.... — Καὶ ποιὰ τὰ θύματά του ; Οἱ Τοῦρκοι.

» Ἂν ὁ Ἀλῆς πολέμησε στὰ 1792 μὲ τοὺς Σουλιῶτες, τὸ ἔκανε γιατὶ ἤθελε μ' αὐτὸ νὰ κοιμίσῃ τὶς ὑποψίες τῆς Πύλης... Ἀπὸ τότε ἄλλωστε ὁ Μπότσαρης ἔγινε ὁ καλύτερός του φίλος...

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴ διέκοψα καὶ τῆς εἶπα :

— Μοῦ εἴπατε, κυρία, ὅτι ἡ καταστροφὴ κι' ὁ θάνατος τοῦ πατέρα σας, ἄφησε στὴ μνήμη σας ἀνεξάλειπτες ἐντυπώσεις.... Θὰ εἴχατε τὴν καλοσύνη νὰ μοῦ τὶς διηγηθῆτε.

Ἡ πριγκήπισσα σκέφτηκε μερικὲς στιγμὲς καὶ ἔπειτα ἄρχισε πάλι νὰ μιλᾶ :

— Ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων εἶνε χτισμένη στοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους Μιτσικελιοῦ καὶ ἐπεκτείνεται σὰν ἀκρωτήριο μέσα στὴν Παμβώτιδα λίμνη. Στὸ πιὸ ψηλὸ μέρος τῆς πόλεως βρισκόταν ὁ ὀχυρὸς πύργος τῆς Λιθαρίτσας καὶ στὴ μέση σχεδὸν τῆς λίμνης ἕνα νησάκι, στὸ ὁποῖο ὁ πατέρας μου εἶχε κτίσει ἕνα παλάτι γιὰ τὸ καλοκαῖρι.

»Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ποὺ ἔστελλε ὁ Σουλτάνος κατὰ τοῦ πατέρα μου ἀπετελεῖτο ἀπὸ εἰκοσιἕξη χιλιάδες ἄνδρες. Ὅλοι αὐτοί, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες, πρὶν ἀκόμα φτάσουν στὴν Ἤπειρο, ὀνειρευόντουσαν τὸ μεγάλο μεροδικὸ ποὺ θάπαιρναν, ὅταν θὰ γινόντουσαν κύριοι τῶν ἀμυθήτων θησαυρῶν ποὺ εἶχε ὁ πατέρας μου κρυμμένους στὰ ὑπόγεια τοῦ πύργου τῆς Λιθαρίτσας.

»Ὁ Ἀλῆς, ὅταν μπῆκε πειὰ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς στὴν Ἤπειρο, κλείστηκε μέσ' στὸν πῦργο, ἀφοῦ πρὶν ἔβαλε κ' ἔκαψαν τὰ Γιάννενα... Θυμοῦμαι ἀκόμα τὶ μεγαλοπρεπὲς θέαμα παρουσιάζε ἡ πόλις αὐτὴ μέσα στὶς φλόγες !....

» Ἕνας ἔξυπνος ναπολιτάνος ἀξιωματικὸς, ὁ Καρρέττο, διεύθυνε τὸ πυροβολικό μας. Τὴ φρουρά μας τὴν ἀποτελοῦσαν ἀφοσιωμένοι Σουλιῶτες....

»Ὁ πατέρας μου κοιμότανε μέσ' στὰ ὑπόγεια, ἀνάμεσα στὶς γυναίκες του, μπρὸς στὴν πόρτα τῆς πυριτιδαποθήκης. Ἤταν ἕτοιμος σὲ κάθε στιγμή, νὰ τινάξῃ τὰ πάντα στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μὴν πέσουν οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ δικοί του, οὔτε οἱ θησαυροί του στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν του. Ἂν ἀναγκαζόταν νὰ λείψῃ γιὰ λίγα λεπτὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ θέσι, ὁ Νοῦτσος, μὲ τὸ δαυλὶ ἀναμμένο στὸ χέρι, τὸν ἀντικαθιστοῦσε, καθισμένος ἀπάνω στὰ βαρέλια τῆς μπαρούτης.

»Ἡ μητέρα μου Εἰρήνη, ἀνεψιὰ τῆς Ἐμινέ, ἡ ὁποία ἦταν ἡ πρώτη γυναῖκα τοῦ Ἀλῆ καὶ ἡ ὁποία καυχιόταν γιατ' εἶχε μεταξὺ τῶν προγόνων της καὶ τοῦ Σκερντέμπεη, καὶ ἡ ὡραία Βασιλική, ἡ εὐνοουμένη τοῦ πατέρα μου, δὲν τὸ κοινοῦσαν καθόλου ἀπ' τὰ ὑπόγεια.

»Ὁ πατέρας μου μ' ἐλάτρευε. Ἤξερε τὸ λαθὶ ποὺ εἶχε γεννηθῆ ἀνέλπιδα στὰ στερνά του γερατειά. Περνοῦσα ὧρες ὁλόκληρες, καθισμένη ἀπάνω στὰ γόνατά του καὶ τραβῶντας τὴ μακρια λευκὴ του γενειάδα, πρᾶγμα ποὺ τὸν ἔκανε νὰ γελᾶη χαρούμενος.

» Μοῦ ἔλεγε μάλιστα συχνά : «Μικροῦλα μου, θὰ μὲ πρόδώσῃς καὶ σὺ ὅταν θὰ μεγαλώσῃς, ὅπως μὲ πρόδωσαν τὰ παιδιὰ ποὺ μοῦ ἔδωσε ἡ γλυκειὰ Ἐμινέ;....».

» Οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Σουλιῶτες, ὅταν ἔμαθαν τὴν κρίσιμη θέσι μας, ἔτρεξαν γιὰ νὰ μᾶς ἐνισχύσουν, μὰ μερικοὶ Τοῦρκοι ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὸ στρατὸ τοῦ πατέρα μου, μᾶς πρόδωσαν καὶ παράδωσαν μιὰ νύχτα τὸν πῦργο στοὺς στρατιῶτες τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου Χουρσήτ.

» Ὅταν ὁ Ἀλῆς ἄκουσε ἀπὸ πάνω του τοὺς Τούρκους ποὺ εἶχαν μπῆ μέσα στὸ φρούριο, διευθύνθηκε ἀμέσως πρὸς τὴν πυριτιδαποθήκη, κρατῶντας τὸ ἀναμμένο δαυλὶ στὸ χέρι. Στάθηκε ὥς τόσο, βλέποντας νὰ κατεβαίνουν κάτω στὸ ὑπόγειο ἀπεσταλμένοι τοῦ σερασκέρη (ἀρχιστρατήγου) τέσσαρες πασάδες καὶ ὁ σφραγιδοφύλαξ του... Αὐτοὶ ὑποσχέθηκαν στὸν πατέρα μου ὅτι θὰ σεβόντουσαν τὴ ζωή του καὶ τοῦ ἔδωσαν, ὡς ἐχέγγυο, μιὰ σχετικὴ δήλωσι ὑπογεγραμμένη ἀπὸ εἴκοσι πασάδες καὶ σαράντα μπέηδες.....

» Ὁ πατέρας μου εἶπε τότε στὸ Νοῦτσο.

— Πάρε τὸ δαυλί !... Πάω νὰ δῶ τὶ συμβαίνει ! Ἂν πάθω τίποτε, βάλε φωτιά !....

» Ἔπειτα στράφηκε πρὸς τὶς γυναῖκες του καὶ τοὺς εἶπε :

— Ἐσεῖς θὰ πεθάνετε, ἂν πεθάνω ἐγώ !

— Θὰ γίνῃ τὸ θέλημά σου ! τοῦ ἀπήντησαν ὅλες μαζύ.

» Δυὸ νέες σκλάβες θέλησαν νὰ διαμαρτυρηθοῦν, μὰ ἡ γενναία μητέρα μου τὶς ἔκανε νὰ σωπάσουν, δίνοντάς τους δυὸ σκαμπίλια....

» Μέσα στὰ ὑπόγεια, τὰ στρώματά μας ἦσαν βαλμένα ἐπάνω σὲ σακκιὰ γεμάτα χρυσᾶ νομίσματα. Θυμοῦμαι μάλιστα ἕνα μεγάλο κρεββάτι, ἀπάνω στὸ ὁποῖο ἦσαν σωριασμένα ἕνα σωρὸ κιβώτια, ποὺ ξεχείλιζαν ἀπὸ κοσμήματα. Αὐτὸ τὸ πολυτελὲς κρεββάτι εἶχε κατασκευασθῆ γιὰ τὸ Μεγάλο Ναπολέοντα, ὅταν ἔκανε τοὺς γάμους του μὲ τὴ Μαρία Λουΐζα. Ὁ πατέρας τὸ εἶχε ἀγοράσει ὅταν ἔμαθε ὅτι οἱ Βουρβῶνοι πουλοῦσαν στὸ Παρίσι τὰ ἔπιπλα τοῦ Βοναπάρτου..... Τὶς λεπτομέρειες αὐτὲς τὶς ἔμαθα

ΠΕΘΑΜΕΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ ΑΡΡΩΣΤΟΣ

(Ἀνέκδοτον)

— Γιῶργο, τὶ μὲ τηρᾶς κι' ἐσύ ; Δὲ μὲ ψυχοπονιέσαι ;
Βλέπεις, ἡ θέρμη μου ἡ βαρειὰ ἄναψε στὸ κορμί μου,
βοσκάει βαθειὰ τὰ σπλάχνα μου καὶ τρώει τὴ λεβεντιά μου.
Θὰ νὰ 'ποθάνω, ἀδέρφι μου, παράκαιρα ὁ καϋμένος.
Κι' ἂν ἀποθάνω, Γιῶργο, ἐγώ, ποιὸς ἀντρειωμένος ἄλλος
θὰ νὰ βρεθῆ στὴν κλεφτουριὰ καὶ σ' ὅλα τὰ πρωτᾶτα
για νὰ μοῦ πάρῃ τὸν ταΐφᾶ, στὸν τόπο μου νὰ μείνῃ,
νὰ δρασκελίζῃ σᾶν ἀητὸς καὶ σᾶν ἀστροπελέκι
τὰ κορφοβούνια τὰ ψηλὰ καὶ τοὺς πλατειοὺς τοὺς κάμπους,
ἐδῶ νὰ σφάζῃ Ἀρβανιτιὰ κ' ἐκεῖ τοῦ Βελῆ - Γκέγκα
νὰ σταματάῃ τὴν παγανιὰ κι' ἀλλοῦ τὸ Σοῦφ - Ἀράπη
νὰ χώνῃ μέσ' στὰ Ζάλογγα, νὰ καίῃ χωριὰ καὶ χῶρες,
κι' ἀπόξω ἀπὸ τὰ Γιάννινα νὰ πάῃ νὰ φοβερίζῃ
τὸν ἴδιο τὸν Ἀλήπασα ; Ποιὸς ἄλλος σᾶν ἐμένα
τόσο κακός, τόσο βσρὺς στὸν Τοῦρκο θὰ νὰ γίνῃ ;
Βγάλε με ἀπάνου στ' Ἄγραφα κι' ἀπάνω στὸ Βελοῦχι,
πάρε με στ' Ἀσπροπόταμο καὶ στὰ ψηλὰ Τζουμέρκα,
μέσ' στὰ παλιὰ λημέρια μου, κι' ἄσε μ' ἐκεῖ καὶ φεύγα.
Ἐκεῖ τ' ἀγρίμια τοῦ βουνοῦ, τ' ἀρκούδια, τὰ πλατήνια,
συντρόφια μου καθημερνά, θάρθοῦν νὰ μὲ φυλάξουν,
κι' ἀπ' ὅλα τ' ἀγριοβότανα κι' ἀπ' τὰ καλὰ χορτάρια
θὰ να μοῦ φέρουν γιὰ γιατριά. Ἐκεῖ τὸ κρυὸ τ' ἀγέρι
θὰ νἄρχεται νὰ μὲ ρωτᾶ κάθε βραδειὰ κι' αὐγοῦλα
γιὰ τὴν ὑγειά μου, κι' ἀλαφρὰ σὰ μάνα, σὰν ἀδέρφι
θὰ μοῦ χαΐδεύῃ τὰ μαλλιὰ καὶ τὰ δασά μου στήθη·
ἐκεῖ ἡ βρυσοῦλα, ἡ φεματιά, γλυκὲς παλῆες μου ἀγάτες,
θὰ νὰ μοῦ δίνουν γιατρικὸ τ' ἀθάνατο νερό τους,
καὶ θ' ἀνασταίνουμαι ν' ἀκούω στὰ δέντρα τὰ πουλάκια
νὰ τραγουδοῦν τὰ νειάτα μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
Ἐγὼ τὸ κάμμα δὲ βαστῶ καὶ δὲ φτουρῶ τὸν κάμπο.
Ἐδῶ τρυγόνα δὲ λαλεῖ καὶ σταυραετὸς δὲ σκούζει.
Βγάλε με ἀπάνου στὰ βουνά. Κι' ἂν ἀποθάνω, Γιῶργο,
νὰ μὴ μὲ θάψῃς χαμηλά, στὸ λόγγο μὴ μὲ κρύψῃς,
μὰ στὰ Τζουμέρκα στὴν κορφὴ τὸ μνῆμα μου νὰ σκάψῃς
βαθὺ - βαθὺ νὰ στέκω ὀρθός, πλατὺ γιὰ τ' ἄρματά μου,
κι' ἀπάνου ἀπὸ τὸ μνῆμα μου στῆσε τρανὸ κοτρῶνι,
σὰν τὸ κορμί μου νἀν' ψηλὸ καὶ βγάλ' το Κατσαντώνη·
νἄρχουνται οἱ κλέφτες νὰ ρωτᾶν γιὰ τὸν ψυχοπατέρα,
νὰ παίρνουν τὴν ὁρμήνεια μου καὶ τὴν πολυγνωμιά μου,
νἄρχεται ἡ ἄνοιξη ἡ γλυκειὰ νὰ μοῦ μυρίζῃ ὁ πεῦκος,
νὰ διαπερνοῦν τὰ σύγνεφα καὶ νὰ μὲ χαιρετίζουν,
νὰ μοῦ φωτίζουν οἱ ἀστραπές, τὰ χιόνια τὸ χειμῶνα
διπλὰ νὰ πέφτουν τρίδιπλα καὶ νὰ μὴ μὲ σκεπάζουν,
γιὰ νὰ μὲ βλέπῃ ὁ Ἀλήπασας ἀπὸ τὸ κάστρο μέσα,
νὰ λαχταρᾶ στὸν ὕπνο του καὶ ξυπνητὸς νὰ τρέμῃ...
Γιῶργο μου, ἀδέρφι μου ἀκριβό, βγάλε με στὰ βουνά μου !

1892 † ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ